

Možnost volby měny

Způsob, jak zastavit inflaci

Friedrich August von Hayek

1976

Obsah

I. PENÍZE, KEYNES A HISTORIE	3
I.I KEYNESIÁNSKÝ NÁVRAT	3
I. II OSOBNÍ PŘIZNÁNÍ.....	4
II. TOVÁRNA NA NEZAMĚSTNANOST	4
II.I NEZAMĚSTNANOST KVŮLI POLITICE „PLNÉ ZAMĚSTNANOSTI“	5
II.II ZTRACENÁ GENERACE	6
II.III PENNY Z ROKU 1863.....	6
III. SLABOST POLITICKÉ KONTROLY NAD PENĚŽI	6
III.I NEBLAHÉ SKUPINOVÉ ZÁJMY	7
III.II OBNOVENÍ ODOLNOSTI VŮČI INFLACI.....	7
III.III OCHRANA PENĚZ PŘED POLITIKOU	8
III.IV NEBEZPEČNÝ MONOPOL	9
IV. VOLBA PENĚŽ PRO PLATBY VE SMLOUVÁCH	9
IV.I VLÁDY A ZÁKONNÉ PLATIDLO.....	10
IV.II VÝHODY SVOBODNÉHO MĚNOVÉHO SYSTÉMU	11
V. DLOUHODOBÁ MĚNOVÁ STABILITA.....	12
V.I „UNIVERZÁLNÍ CENA“.....	12
V.II SVOBODNÉ OBCHODOVÁNÍ S PENĚŽI JE LEPŠÍ NEŽ MĚNOVÉ UNIE	13

I. Peníze, Keynes a historie

Hlavní příčinou našich současných měnových potíží je nepochybně vědecká pověst, kterou lord Keynes a jeho žáci dávali odvěké pověře, že zvýšením souhrnných peněžních výdajů můžeme trvale zajistit prosperitu a plnou zaměstnanost. Je to pověra, proti níž ekonomové před Keynesem s jistým úspěchem bojovali nejméně dvě staletí – řídila se jí většina dřívějších dějin. Tyto dějiny totiž byly z velké části dějinami inflace¹; je příznačné, že pouze v době vzestupu prosperujících moderních průmyslových systémů a za vlády zlatého standardu se po dobu přibližně dvou set let (v Británii zhruba od roku 1714 do roku 1914 a ve Spojených státech přibližně od roku 1749 do roku 1939) ceny na konci tohoto období pohybovaly víceméně tam, kde byly zpočátku. Během tohoto jedinečného období měnové stability ukládal zlatý standard měnovým autoritám disciplínu, která jim bránila zneužívat své pravomoci, jak se to dělo téměř ve všech ostatních obdobích.

I.1 Keynesiánský návrat

Byl to John Maynard Keynes, muž s velkým intelektem, ale omezenými znalostmi ekonomické teorie², kdo nakonec dokázal rehabilitovat názor, který byl dlouho doménou podivínů, s nimiž otevřeně sympatizoval. Pokusil se řadou nových teorií ospravedlnit stejné, povrchně smysluplné, intuitivní přesvědčení, které předtím zastávalo mnoho lidí z praxe, jež však neobstojí pod podrobnou analýzou cenového mechanismu: stejně jako nemůže existovat jednotná cena pro všechny druhy práce, obecně nelze řízením agregátní poptávky zajistit rovnost poptávky a nabídky po práci. Objem zaměstnanosti závisí na souladu poptávky a nabídky ve všech jednotlivých sektorech ekonomiky, a tudíž na struktuře mezd a rozdělení poptávky mezi sektory. Důsledkem je, že v delším období keynesiánský lék nezaměstnanost neléčí, nýbrž zhoršuje.

Tvrzení tohoto významného veřejného činitele a brilantního polemika, že nabízí levný a snadný prostředek, jak trvale zabránit vážné nezaměstnanosti, si podmanilo veřejné mínění a, po jeho

---

¹ Srov. F. A. Hayek; *Soukromé peníze: potřebujeme centrální banku?* Praha: Liberální institut; str. 37: „...historie je dlouhým příběhem inflací, a to obvykle inflací řízených vládami a ve prospěch vlád, ...“ (Pozn. překl.)

² Viz druhá část rozhovoru Lea Rostena s F. A. Hayekem (*The Hayek Interviews: Alive and Influential*; Universidad Francisco Marroquín; <https://hayek.ufm.edu/leo-rosten-part-ii/> [čas – 16:37]), kde na jeho otázku „*Jak si myslíte, že se [J. M. Keynes] zapíše do dějin ekonomického myšlení?*“ odpověděl slovy „*Jako člověk s mnoha myšlenkami, který znal jen velmi málo ekonomie.*“ (Pozn. překl.)

smrti, také mínění odborné. Sir John Hicks dokonce navrhl, abychom třetí čtvrtinu tohoto století, tedy léta 1950 až 1975, nazvali *Keynesovým věkem*, podobně jako byla druhá čtvrtina *věkem Hitlera*.³ Nedomnívám se, že škody, které Keynes napáchal, jsou skutečně tak velké, aby tento popis ospravedlnily. Nicméně je pravda, že dokud se zdálo, že jeho recepty fungují, působily jako dogma, kterému se jevilo zbytečným odporovat.

I. II Osobní přiznání

Často jsem si vyčítal, že jsem vzdal boj poté, co jsem strávil mnoho času a energie kritikou první verze Keynesova teoretického rámce. Teprve poté, co vyšla druhá část mé kritiky, mi sdělil, že změnil názor a že už nevěří tomu, co napsal v *Pojednání o penězích* z roku 1930⁴ (učinil tak poněkud nespravedlivě vůči sobě, jak se mi zdá, protože stále věřím, že druhý díl *Pojednání* obsahuje jednu z nejlepších prací, které kdy vytvořil). Každopádně jsem tehdy shledal zbytečným se k tomuto postavení vracet, protože se zdálo velmi pravděpodobné, že by mohl své názory opět změnit. Když se ukázalo, že si tato nová verze – *Obecná teorie* z roku 1936 – podmanila většinu odborného mínění, a když nakonec i někteří z kolegů, kterých jsem si nejvíce vážil, podpořili celou keynesiánskou dohodu z Bretton Woods, z velké části jsem se z debaty stáhl, protože vyhlásit svůj nesouhlas s téměř jednomyslnými názory ortodoxní falangy by mě pouze připravilo o čas věnovaný záležitostem, jež mě v té době zajímaly více. (Domnívám se však, že pokud jde o některé z nejlepších britských ekonomů, jejich podpora Brettonwoodského systému byla dána spíše pomýleným vlastenectvím – nadějí, že bude pro Británii přínosem v jejích poválečných potížích – než vírou, že zajistí uspokojivý mezinárodní měnový řád.)

II. Továrna na nezaměstnanost

O zásadním bodě naší neshody jsem před 36 lety napsal:

Lze snad podotknout, že samozřejmě nikdy nebylo popíráno, že zaměstnanost lze rychle zvýšit a dosáhnout stavu "plné zaměstnanosti" v co nejkratší době prostřednictvím měnové expanze – a už vůbec ne těmi ekonomy, jejichž pohled byl ovlivněn zkušeností s vysokou inflací. Celá námitka spočívala pouze v tom, že druh plně

---

³ John Hicks; *The Crisis in Keynesian Economics*; Oxford University Press; 1974; str. 1.

⁴ Srov.: F. A. Hayek; *Autobiografické rozhovory*; Brno: Barrister & Principal; 2002: „... když pak ale vyšla druhá část kritiky [Keynesova díla *Pojednání o penězích*], Keynes mi řekl: ‚Ale to nic; já už ničemu z toho stejně nevěřím.‘ To mě velmi zklamalo.“ (Pozn. překl.)

zaměstnanosti, který lze tímto způsobem vytvořit, je ze své podstaty nestabilní a že vytvářet zaměstnanost těmito prostředky znamená udržovat výkyvy. Mohou nastat zoufalé situace, kdy je skutečně nutné zvýšit zaměstnanost za každou cenu, i kdyby to mělo být jen na krátkou dobu – možná situace, v níž se ocitl Dr. Brüning v Německu v roce 1932, byla právě tou, v níž by byly ony zoufalé prostředky oprávněné. Ekonom by však neměl zastírat, že usilovat o maximální zaměstnanost, které lze krátkodobě dosáhnout pomocí měnové politiky, je v podstatě politikou zoufalce, jenž nemá co ztratit a může jen získat krátký oddechový čas.⁵

K tomu bych nyní rád dodal – v reakci na neustálé záměrné překrucování mých názorů ze strany politiků, kteří si mě s oblibou představují jako jakéhosi strašáka, jehož vliv činí konzervativní strany nebezpečnými – to, co pravidelně zdůrazňuji a co jsem před devíti měsíci uvedl ve své přednášce při příležitosti přebírání Nobelovy ceny za ekonomii ve Stockholmu těmito slovy:

„Pravdou je, že jsme se mylným teoretickým pohledem dostali do překérní situace, v níž nemůžeme zabránit tomu, aby se znovu objevila značná nezaměstnanost: nikoli proto, že by tato nezaměstnanost byla záměrně vyvolána jako prostředek boje proti inflaci, jak je někdy chybně prezentováno, ale proto, že se nyní nutně objeví jako hluboce politováníhodný, ale nevyhnutelný důsledek chybné politiky minulosti, jakmile inflace přestane zrychlovat.“⁶

II.I Nezaměstnanost v důsledku politiky „plné zaměstnanosti“

Způsobování nezaměstnanosti tzv. „politikami plné zaměstnanosti“ představuje komplexní proces. Ve své podstatě funguje na základě dočasných změn v rozdělení poptávky, jež přitahují nezaměstnané i již zaměstnané pracovníky na pracovní místa, která s koncem inflace zaniknou. V periodicky se opakujících krizích v letech před rokem 1914 sloužila úvěrová expanze během předchozího boomu z velké části k financování průmyslových investic a k nadměrnému rozvoji a následné nezaměstnanosti docházelo především v odvětvích vyrábějících kapitálové statky. U uměle způsobené inflace posledních desetiletí však byla situace složitější.

Co nastává během velké inflace, ilustruje postřeh z počátku dvacátých let minulého století, který potvrdí mnoho mých vídeňských současníků: ve městě bylo mnoho slavných kaváren vytlačeno z nejlepších obchodních míst novými bankovními kanceláři a vrátilo se až po "stabilizační krizi", kdy se banky zmenšily nebo zkrachovaly a tisíce bankovních úředníků rozšířily řady nezaměstnaných.

---

⁵ F. A. Hayek; *Profits, Interest and Investment*; Londýn: Routledge & Kegan Paul; 1939; str. 63.

⁶ F. A. Hayek; *The Pretence of Knowledge*, Nobel Memorial Prize Lecture, 1974.

II.II Ztracená generace

Celá teorie, na níž je založena politika plné zaměstnanosti, byla samozřejmě již důkladně zdiskreditována zkušenostmi posledních let. V důsledku toho i ekonomové začínají objevovat její fatální intelektuální nedostatky, které měli vidět od samého začátku. Přesto se obávám, že nám tato teorie ještě způsobí mnoho potíží: zanechala nám ztracenou generaci ekonomů, kteří se nenaučili nic jiného. *Jedním z našich hlavních problémů bude potřeba ochránit naše peníze před těmi ekonomy, kteří budou i nadále nabízet svá šarlatánská doporučení, jejichž krátkodobá účinnost jim bude i nadále zajišťovat popularitu.* Taková řešení přežijí mezi zaslepenými doktrináři, kteří byli vždy přesvědčeni, že mají klíč ke spáse.

II.III Penny z roku 1863

Ačkoli rychlý ústup keynesiánské doktríny z intelektuálního prostředí již nelze popřít, pořád vážně ohrožuje šance rozumné měnové politiky. Lidé si také ještě plně neuvědomují, kolik nenapravitelných škod již napáchala, a to zejména v Británii – zemi svého vzniku. Smysl pro finanční úctyhodnost, jímž se kdysi britská měnová politika řídila, se rychle vytratil. Ze vzoru hodného následování se Británie během několika let stala varovným příkladem pro zbytek světa. Tento úpadek mi nedávno připomněla jedna kuriózní událost: V zásuvce svého stolu jsem našel britskou penci z roku 1863, kterou jsem před dvanácti lety – tedy tehdy, kdy to bylo přesně 100 let od jejího vzniku – dostal jako drobné od průvodčího londýnského autobusu a odvezl ji do Německa, abych svým studentům ukázal, co znamená dlouhodobá měnová stabilita. Věřím, že to na ně udělalo dobrý dojem. Nyní by se mi však vysmáli do obličeje, kdybych se zmínil o Británii jako o příkladu měnové stability.

III. Slabost politické kontroly nad penězi

Moudrý člověk měl snad předvídat, že necelých 30 let po znárodnění Bank of England se kupní síla libry šterlinků sníží na méně než čtvrtinu toho, kolik k tomuto datu činila. Stejně jako se dříve či později stalo všude jinde, vládní kontrola množství peněz se opět ukázala být fatální. Nechci zpochybňovat, že velmi rozumná a zcela nezávislá národní nebo mezinárodní měnová autorita by si mohla vést lépe než mezinárodní zlatý standard či jakýkoli podobný automatický systém. Nespatřuji však ani tu nejmenší naději v to, že by jakákoli vláda nebo instituce podléhající politickému tlaku byla někdy schopna takto jednat.

III.I Neblahé skupinové zájmy

Přestože jsem si v tomto ohledu nikdy nedělal velké iluze, musím se přiznat, že během dlouhého života se můj názor na vlády neustále zhoršoval: *čím rozumněji se snaží jednat* (na rozdíl od pouhého dodržování zavedených pravidel), *tím spíše se zdá, že škodí* – protože jakmile je známo, že usilují o konkrétní cíle (a nikoli pouze o udržování spontánního řádu, který se sám koriguje), tím méně se mohou vyhnout tomu, aby sloužily dílčím zájmům.⁷ A požadavky všech organizovaných skupinových zájmů jsou téměř vždy škodlivé – s výjimkou případů, kdy protestují proti omezením, která jsou na ně uvalena ve prospěch jiných skupinových zájmů. V žádném případě mě neuklidňuje skutečnost, že alespoň v některých zemích jsou úředníci, kteří řídí záležitosti, většinou inteligentní, dobře smýšlející a čestní lidé. Jde totiž o to, že *pokud se vlády chtějí udržet v úřadě v rámci převládajícího politického uspořádání, nemají jinou možnost, než využívat své pravomoci ve prospěch určitých skupin* – a jedním ze silných zájmů je vždy získat další peníze na mimořádné výdaje. Jakkoli je inflace obecně považována za škodlivou, vždy existují určité skupiny lidí, včetně těch, o jejichž podporu se kolektivisticky orientované vlády především starají, jež na ní krátkodobě značně vydělají – i kdyby jen tím, že na nějakou dobu odvrátí ztrátu příjmu, o níž je v lidské přirozenosti věřit, že bude jen dočasná, pokud se jim podaří překlenout mimořádnou situaci.

III.II Obnovení odolnosti vůči inflaci

Tlak na větší množství levnějších peněz je všudypřítomnou politickou silou, jíž měnové autority nikdy nedokázaly odolat, dokud nemohly věrohodně poukázat na nezdolatelou překážku, která jim znemožňovala tyto požadavky splnit. A ono pokušení se stane ještě neodolatelnějším, až se

---

⁷ Srov.: F. A. Hayek; *Osudná domýšlivost: Omyly socialismu*; Praha: Liberální institut; 2022; str. 81: „*Společné konkrétní cíle jsou zkrátka nahrazeny společnými abstraktními pravidly, vláda je potřebná pouze k tomu, aby tato abstraktní pravidla prosazovala, a tím jedince ochraňovala před nátlakem či vstupem jiných do jeho svobodné sféry. Zatímco vynucenou poslušnost vůči společným konkrétním cílům lze ztotožnit s otroctvím, respektování společných abstraktních pravidel (byť jsou pocíťována tíživě) vytváří prostor pro jedinečnou svobodu a rozmanitost.*“

Viz také F. A. Hayek; *Právo, zákonodárství a svoboda: Nový výklad liberálních principů spravedlnosti a politické ekonomie*; Praha: Prostor; 2011; str. 323: „*Politika nemusí být vedena úsilím po dosažení konkrétních výsledků, nýbrž může směřovat k zajištění abstraktního celkového řádu, jenž bude mít takový charakter, že bude členům společnosti zajišťovat nejlepší příležitosti k dosažení jejich různých a z velké části neznámých konkrétních cílů.*“ (Pozn. překl.)

tyto zájmy budou moci odvolávat na stále méně rozpoznatelný obraz Johna Maynarda Keynesa. Nebude k nalezení naléhavější potřeby, než jakou je nutnost postavit novou obranu proti náporům populárních forem keynesiánství, tj. nahradit nebo obnovit ty zábrany, které byly pod vlivem jeho teorie systematicky demontovány. Hlavní funkcí zlatého standardu, vyrovnaných rozpočtů, nutnosti zemí s deficitními rozpočty smršťovat oběživo a omezení nabídky „mezinárodní likvidity“ bylo znemožnit měnovým autoritám kapitulovat pod tlakem na větší množství peněz. A právě z tohoto důvodu byly všechny tyto pojistky proti inflaci, jež umožňovaly reprezentativním vládám odolávat požadavkům mocných nátlakových skupin na více peněz, odstraněny na popud ekonomů, kteří si představovali, že pokud se vlády osvobodí z okovů mechanických pravidel, budou moci moudře jednat ve všeobecný prospěch.

Nedomnívám se, že bychom nyní mohli tuto situaci napravit vytvořením nějakého nového mezinárodního měnového řádu, ať už nového mezinárodního měnového orgánu či instituce, nebo dokonce mezinárodní dohody o přijetí určitého mechanismu či systému politiky, jako je klasický zlatý standard. Jsem poměrně přesvědčen, že *jakýkoli pokus o znovuzavedení zlatého standardu na základě mezinárodní dohody by v krátké době ztroskotal a jen by na ještě delší dobu zdiskreditoval ideál mezinárodního zlatého standardu*. Bez přesvědčení široké veřejnosti, že určitá bezprostředně bolestivá opatření jsou občas nutná k zachování rozumné stability, nemůžeme doufat, že jakýkoli orgán, který má pravomoc určovat množství peněz, bude dlouho odolávat tlaku na „levné peníze“ a jejich lákadlům.

III.III Ochrana peněz před politikou

Politik, který se řídí modifikovanou keynesiánskou tezí⁸, že v dlouhodobém horizontu jsme všichni bez práce, si nedělá starosti s tím, že jeho „úspěšná léčba“ nezaměstnanosti nutně přinese v budoucnu další nezaměstnanost. Politici, kteří za to budou obviňováni, nebudou ti, kteří inflaci vytvořili, nýbrž ti, kdo ji zastavili. Nemohla být nastražena horší past pro demokratický systém, v němž je vláda nucena jednat na základě přesvědčení, jenž lidé považují za pravdivé. *Naší veškerou nadějí na stabilní měnový systém je nyní opravdu jedině najít způsob, jak peníze ochránit před politikou.*

Jen s výjimkou dvou set letého období zlatého standardu využívaly prakticky všechny vlády v historii své výlučné pravomoci vydávat peníze k tomu, aby okrádaly lidi. Méně než kdy jindy

---

⁸ Narážka na Keynesův slavný výrok “In the long run we are all dead” [V dlouhém období jsme všichni mrtvi]. (Pozn. překl.)

Ize dnes doufat, že dokud lidé nebudou mít jinou možnost než používat peníze, které jim vláda poskytuje, stanou se vlády důvěryhodnějšími. Za převládajících vládních systémů, které se mají řídit názorem většiny, ale v nichž v praxi může jakákoli početná skupina vytvořit pro vládu „politickou nutnost“ tím, že jí pohrozí odnětím hlasů, které potřebuje k tomu, aby si mohla nárokovat většinovou podporu, jí nemůžeme svěřit nebezpečné nástroje. Doufám, že se, naštěstí, zatím nemusíme obávat toho, že by vlády rozpoutaly válku, aby se zavděčily některé nepostradatelné skupině příznivců, ale *peníze jsou rozhodně příliš mocným nástrojem na to, abychom je ponechali náhodnému rozhodování politiků – nebo, jak se zdá, ekonomů.*

III.IV Nebezpečný monopol

Tím, co je natolik nebezpečné a od čeho by mělo být upuštěno, není právo vlád emitovat peníze, ale jejich výlučné právo tak činit a jejich moc nutit lidi, aby je používali a přijímali za určitou cenu. Tento vládní monopol, stejně jako poštovní monopol, nemá svůj původ v žádném prospěchu, který lidem zajišťuje, ale pouze v touze posílit donucovací pravomoci vlády. Pochybuji, že kdy přinesl nějaký prospěch, vyjma toho, jenž poskytoval vládcům a jejich přívržencům. Celá historie odporuje přesvědčení, že nám vlády daly bezpečnější peníze, než jaké bychom měli bez jejich výhradního práva je vydávat.

IV. Volba peněz pro platby ve smlouvách

Ale proč bychom neměli přenechat lidem svobodu si vybrat, jaké peníze chtějí použít? Pod pojmem „lidé“ mám přitom na mysli jednotlivce, kteří by měli mít právo rozhodnout se, zda chtějí nakupovat nebo prodávat za franky, libry, dolary, marky nebo unce zlata. Nenamítám nic proti tomu, aby vlády vydávaly své peníze, ale domnívám se, že jejich nárok na monopol nebo jejich pravomoc omezovat druhy peněz, v nichž lze na jejich území uzavírat smlouvy, nebo určovat kurzy, za něž lze peníze směňovat, je naprosto škodlivý.

V tuto chvíli se zdá, že tou nejlepší věcí, kterou bychom mohli vládám přát, je, aby se například všichni členové Evropského hospodářského společenství nebo ještě lépe všechny vlády Atlantického společenství vzájemně zavázaly, že nebudou na svém území klást žádná omezení volnému používání měn ostatních členských států, včetně jejich nákupů a prodeje za ceny, na kterých se strany dohodnou, nebo na jejich používání jako účetních jednotek pro vedení účetnictví. Tento návrh, a nikoli utopická evropská měnová jednotka, se mi nyní jeví jako

proveditelné a žádoucí uspořádání, o které je třeba usilovat.⁹ Aby bylo toto schéma účinné, bylo by z důvodů, které uvedu později, důležité rovněž stanovit, že banky v jedné zemi mohou svobodně zakládat pobočky v kterékoli jiné zemi.

IV.I Vlády a zákonné platidlo

Tento návrh se může zdát na první pohled scestný všem, kteří vycházejí z termínu „zákonné platidlo“. Zdaž není zcela zásadní, aby zákon určil jeden druh peněz jako zákonné platidlo? To však platí pouze do té míry, že pokud vláda vydává peníze, musí také říci, co musí být přijato jako plnění dluhů vzniklých v těchto penězích. A musí taktéž určit, jakým způsobem mají být plněny některé nesmluvní právní závazky, jako jsou daně nebo závazky za škody či delikty. *Není však žádného důvodu, proč by lidé neměli mít možnost svobodně uzavírat smlouvy, včetně běžných nákupů a prodejů, a to v jakémkoli druhu peněz, nebo proč by měli být povinni prodávat pouze za určitý druh peněz.*

Proti zneužívání peněz vládou by nebylo účinnější kontroly, než kdyby lidé mohli svobodně odmítat peníze, kterým nedůvěřují, a naopak dávat přednost těm penězům, ke kterým mají důvěru. Vlády by také nemohly mít silnější pobídku k zajištění stability svých peněz než vědomí toho, že dokud budou udržovat nabídku peněz pod poptávkou po nich, bude mít tato poptávka tendenci růst. Proto zbavme vlády (resp. jejich měnové orgány) veškeré moci chránit své peníze před konkurencí: jakmile již nebudou moci utajit, že se jejich peníze stávají špatnými, budou muset omezit jejich tvorbu.

Bezprostřední reakcí mnoha čtenářů může být otázka, zda by důsledkem takového systému nebylo podle starého pravidla to, že by špatné peníze vytlačily ty dobré z oběhu. To by však bylo nepochopením toho, co se nazývá Greshamův zákon. Ten je skutečně jedním z nejstarších poznatků o mechanismu peněz – tak starým, že už před 2400 lety mohl Aristofanés v jedné ze svých komedií říci, že s politiky je to jako s mincemi, protože špatné vytlačují ty dobré.¹⁰

---

⁹ Srov.: F. A. Hayek; *Soukromé peníze: potřebujeme centrální banku?* Praha: Liberální institut; str. 26: „Výše přednesený návrh se mi jeví vhodnější a schůdnější než utopický návrh na zavedení nové evropské měny, jehož výsledným efektem by bylo pouze upevnění zdrojů a kořenů veškerého zla, pocházejícího z vládního monopolu na emisi peněz a kontroly jejich oběhu.“ (Pozn. překl.)

¹⁰ Aristophanes; *Frogs*; 891–898:

*Ofentimes we have reflected on a similar abuse
In the choice of men for office, and of coins for common use,
For our old and standard pieces, valued and approved and tried,*

Pravdou, která zřejmě dodnes není obecně chápána, však je, že Greshamův zákon působí pouze tehdy, když oba druhy peněz musí být přijímány za předepsaný směnný kurz. Naproti tomu, když si lidé budou moci různé druhy peněz vyměňovat za jakýkoli kurz, na kterém se dohodnou, nastane přesný opak. To bylo mnohokrát pozorováno během velkých inflací, kdy ani ty nejprísnejší tresty, jimiž vlády hrozily, nedokázaly zabránit lidem v tom, aby místo vládních měn používali jiné druhy peněz – dokonce i zboží, jako jsou cigarety a lahve brandy – což bylo jasným důkazem toho, že dobré peníze vytlačovaly ty špatné.

IV.II Výhody svobodného měnového systému

Pokud to bude sotva legální, lidé budou velmi rychle odmítat národní měnu, jakmile dojde k jejímu citelnému znehodnocení, a své obchody začnou provádět v měně, které důvěřují. Především zaměstnavatelé by měli zájem na tom, nabízet v kolektivních smlouvách nikoli mzdy předvídající předpokládaný růst cen, ale mzdy v měně, které sami důvěřují a kterou mohou učinit základem racionální kalkulace. To by odejmulo vládě pravomoc čelit nadměrnému růstu mezd a nezaměstnanosti, kterou by způsobila, znehodnocením vlastní měny. A také by to zabránilo zaměstnavatelům přistoupit na takové mzdy v očekávání, že je národní měnová autorita zachrání, pokud slíbí více, než co mohou zaplatit.

Není důvodu obávat se dopadů takového uspořádání na obyčejné lidi, kteří s cizími druhy peněz neumějí ani zacházet, ani je získávat. Dokud by majitelé obchodů věděli, že je mohou okamžitě směnit dle aktuálního kurzu za jakékoliv peníze, byli by až příliš ochotni prodávat své zboží za odpovídající cenu v jakékoli měně. Nekalé praktiky vlády by se však projevíly mnohem rychleji, kdyby ceny rostly pouze podle jí vydaných peněz, a lidé by si brzy navykli činit vládu odpovědnou za hodnotu peněz, v nichž jim bylo zapláceno. Všude by se záhy začaly používat elektronické kalkulačky, které by během několika vteřin poskytly ekvivalent jakékoli ceny v libovolné měně podle aktuálního kurzu. Dokud by však národní vláda nehospodařila s měnou, kterou vydala, až příliš špatně, pravděpodobně by se nadále používala v každodenních maloobchodních transakcích. To, co by tím bylo nejvíce ovlivněno, není ani tak používání

Here among the Grecian nations, and in all the world besides,

Recognised in every realm for trusty stamp and pure assay,

Are rejected and abandoned for the trash of yesterday,

For a vile adulterated issue, drossy, counterfeit and base,

Which the traffic of the city passes current in their place.

Přibližně ve stejné době nazval filozof Diogenes peníze "hrou zákonodárců v kostky"!

peněz při každodenních platbách, jakož spíše ochota lidí držet různé druhy peněz. Byla by to primárně tendence všech obchodních a kapitálových transakcí rychle přejít na spolehlivější standard (a na něm založit kalkulace a účetnictví), která by udržela národní měnovou politiku na správné cestě.

V. Dlouhodobá měnová stabilita

Úspěch by pravděpodobně spočíval v tom, že by měny zemí, u nichž se věří, že provádějí zodpovědnou měnovou politiku, měly tendenci postupně vytlačovat měny méně spolehlivé. *Pověst finanční poctivosti by se stala pečlivě strážným aktivem všech emitentů peněz, protože by si byli vědomi toho, že by i sebekratší ústup z cesty poctivosti snížil poptávku po jejich produktu.*

Nedomnívám se, že by bylo důvodu k obavám ohledně toho, že by v takové soutěži o co nejrozšířenější přijetí měny vznikla tendence k deflaci nebo ke zvyšování hodnoty peněz. Lidé se budou stejně tak zdráhat si půjčovat nebo se zadlužovat v měně, u níž se očekává zhodnocení, jako se budou zdráhat půjčovat v měně, u níž se očekává znehodnocení. *Pohodlnost užívání rozhodně hovoří ve prospěch měny, u níž lze očekávat, že si zachová přibližně stabilní hodnotu.* Pokud mají vlády a ostatní emitenti peněz soupeřit o to, aby přiměli lidi držet právě jejich peníze a uzavírat v nich dlouhodobé smlouvy, budou muset vytvořit důvěru v jejich dlouhodobou stabilitu.

V.I „Univerzální cena“

V čem si nejsem zcela jist, je, zda by v takové konkurenci o spolehlivost převládala nějaká státem vydaná měna, nebo preference některých jednotek, jako jsou unce zlata. Nezdá se nepravděpodobné, že by zlato nakonec znovu zaujalo své místo „univerzální ceny ve všech zemích, ve všech kulturách, ve všech dobách“, jak to nedávno nazval Jacob Bronowski ve své brilantní knize o Vzestupu člověka¹¹, kdyby byla lidem ponechána úplná svoboda rozhodovat se o tom, co budou používat jako svůj standard a všeobecný prostředek směny – je to každopádně pravděpodobnější než výsledek jakéhokoli organizovaného pokusu o obnovení zlatého standardu.

---

¹¹ Jacob Bronowski; *The Ascent of Man*; Londýn: BBC Publications; 1973.

Za důvodem, proč by se měl volný mezinárodní trh s měnami, má-li být plně účinný, rozšířit i na služby bank, samozřejmě stojí skutečnost, že bankovní vklady, které podléhají šekům, dnes představují mnohem větší část likvidních aktiv většiny lidí. Dokonce i během posledních zhruba sta let existence zlatého standardu tato okolnost stále více bránila jeho fungování jakožto plně mezinárodní měny, protože jakýkoli příliv nebo odliv do země nebo z ní vyžadoval úměrné rozšíření nebo zúžení mnohem větší nadstavby národních úvěrových peněz, jejichž účinek dopadá bez rozdílu na celou ekonomiku, místo aby pouze zvyšoval nebo snižoval poptávku po konkrétním zboží, což bylo nezbytné k dosažení nové rovnováhy mezi dovozem a vývozem. *S existencí skutečně mezinárodního bankovního systému by mohly být peníze převáděny přímo, aniž by vyvolaly škodlivý proces druhotných kontrakcí nebo expanzí úvěrové struktury.*

Tím, co by také pravděpodobně nejúčinněji ukáznilo vlády, by bylo, kdyby okamžitě pocítily dopady své politiky na atraktivitu investic ve své zemi. Právě jsem četl v jednom anglickém whigovském traktátu starém více než 250 let: „Kdo by založil banku v libovolné zemi nebo jí neustále svěřoval své peníze?“¹² V tomto traktátu se zároveň náhodou dozvídáme, že ještě o 50 let dříve velký francouzský bankéř Jean Baptist Tavernier investoval veškeré bohatství, které nashromáždil během svých dlouhých toulek po světě, do něčeho, co autoři popisují jako "neúrodné skály Švýcarska"; když se ho Ludvík XIV. zeptal proč, měl odvalu mu odvětit, že "chtěl mít něco, co by mohl nazývat svým vlastnictvím!". Švýcarsko zřejmě položilo základy své prosperity dříve, než si většina lidí uvědomuje.

V.II Svobodné obchodování s penězi je lepší než měnové unie

Dávám přednost osvobození peněžního styku před jakoukoli měnovou unií i proto, že ta by vyžadovala mezinárodní měnovou autoritu, která podle mého názoru není ani proveditelná, ani žádoucí – a sotva by se jí dalo věřit více než národní autoritě. Zdá se mi, že v rozšířené neochotě udělovat suverénní pravomoci, nebo alespoň pravomoci velet, jakékoli mezinárodní autoritě je velmi rozumný prvek. Nepotřebujeme totiž mezinárodní autority, které by měly řídicí pravomoci, ale pouze mezinárodní orgány (nebo spíše mezinárodní smlouvy, jež jsou účinně vymáhány), které mohou zakázat určité kroky vlád, jež by poškodily jiné lidi. Účinně zakázat veškerá omezení týkající se obchodování s různými druhy peněz a jejich držení (nebo nároků na peníze) by konečně umožnilo, aby neexistence cel nebo jiných překážek pohybu zboží a lidí

---

¹² Thomas Gordon & John Trenchard; *The Cato Letters*; dopisy z 12. května 1722 a 3. února 1721, vydané v souborných vydáních v Londýně roku 1724 a později.

zajistila skutečnou zónu volného obchodu nebo společný trh – a více než cokoli jiného by přispěla k vytvoření důvěry v země, které se k tomu zavazují. Nyní je naléhavě nutné čelit onomu měnovému nacionalismu, který jsem poprvé kritizoval před téměř 40 lety¹³ a jenž se stává ještě nebezpečnějším, když se, v důsledku úzké příbuznosti obou pohledů, mění v měnový socialismus. *Doufám, že nebude trvat příliš dlouho, než začne být naprostá svoboda obchodovat s jakýmkoliv penězi považována za základní znak svobodné země.*¹⁴

Máte-li pocit, že můj návrh neznamena nic jiného než zrušení měnové politiky, nemýlíte se. Stejně jako v jiných souvislostech jsem i zde dospěl k závěru, že to nejlepší, co může stát v oblasti peněz provést, je poskytnout rámec právních pravidel, v němž si lidé budou moci vytvořit peněžní instituce, které jim nejlépe vyhovují. *Zdá se mi, že kdybychom dokázali zabránit tomu, aby se vlády vměšovaly do oblasti peněz, udělali bychom v tomto ohledu více dobra, než kdy udělala jakákoli vláda.* A soukromé podniky by si pravděpodobně vedly lépe, než co se jim kdy dařilo.

Z anglického originálu *Choice in Currency: A Way to Stop Inflation*, vydaného roku 1976 v Londýně nakladatelstvím *The Institute of Economic Affairs*, přeložil a margináliemi opatřil Štěpán Drábek v Olomouci během října roku 2023 s pomocí nástroje DeepL.

---

¹³ F. A. Hayek; *Monetary Nationalism and International Stability*; Londýn: Longmans; 1937.

¹⁴ Na první pohled se může zdát, že tento návrh je v rozporu s mou obecnou podporou fixních směnných kurzů v současném systému. Ale není tomu tak. Fixní směnné kurzy se mi zdají být nezbytné, dokud budou mít národní vlády monopol na vydávání peněz na svém území, pro to, aby byly podřízeny velmi potřebné disciplíně. To však již samozřejmě není nutné, když se musí podřít disciplíně konkurence s jinými tvůrci peněz, kteří jsou na jejich území také přítomni.